

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΙΚΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ

- Χρησιμοποιείται για υφολογικούς λόγους, ως τέχνασμα του λόγου. Εκφράζει τη γνώμη του συγγραφέα σε ερωτηματική μορφή
- Είναι ισχυρό επικοινωνιακό μέσον για τον αναγνώστη, διεγείρει και προσελκύει το ενδιαφέρον του για το θέμα.

ΕΙΔΗ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

1. Αυτά τα ρητορικά ερωτήματα στα οποία η απάντηση δίνεται αμέσως μετά την ερώτηση. Τα ονομάζουμε διαρθρωτικά/ δομικά / οργανωτικά /, αλλά αυτός ο χαρακτηρισμός τους δεν αναιρεί την αρχική ιδιότητά τους, ότι ανήκουν δηλαδή στην ευρύτερη κατηγορία των ρητορικών ερωτημάτων. Ο χαρακτηρισμός τους ως δομικών / διαρθρωτικών αποτελεί ένα επιπλέον γνώρισμά τους, μια ακόμη λειτουργία τους, πλην των όσων αφορούν την ένταξή τους στα ρητορικά. Άρα, ο αρχικός χαρακτηρισμός είναι «ρητορικό ερώτημα» και ο όρος «διαρθρωτικό/ οργανωτικό» λειτουργεί ως υποκατηγορία του.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Γιατί όλοι αυτοί, όλοι όσοι γράφουν, επιμένουν να γράφουν, ενώ έχουν βεβαιωθεί πως θα βγουν κάποια στιγμή από τον κόσμο, καθώς κι ο ίδιος ο κόσμος –αφού ό,τι έχει αρχή θα έχει κι ένα τέλος– θα βγει κάποτε από τον εαυτό του; Ίσως γιατί το γράφειν –συνειδητό ή όχι, εκούσιο ή και ακούσιο, φανερό ή και κρυφό– αποτελεί την έσχατη, ακραία παρηγοριά για τη θνητότητα που τους πολιορκεί και που τελικά τους καταβάλλει. (Πανελλαδικές εξετάσεις 2020)

2. Η γρήγορη διαδοχή μιας σειράς ερωτήσεων, για να δοθεί έμφαση

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το 2017 πνίγηκαν στη Μεσόγειο 3.500 άνθρωποι προσπαθώντας να φύγουν από τις εμπόλεμες ζώνες. Δεν θα κάνουμε κάτι για αυτό; Πόσο θα μένουμε ακόμη αδρανείς; Για πόσο ακόμη θα είμαστε ανάλγητοι απέναντι στον ανθρώπινο πόνο;

Τα (ρητορικά) ερωτήματα σ' ένα κείμενο:

- Δίνουν έμφαση και προβάλλουν ιδιαίτερα αυτά που θέλει να τονίσει περισσότερο ο συγγραφέας.
- Κάνουν συμμετόχο τον δέκτη στους προβληματισμούς του συγγραφέα.
- Προκαλούν ανησυχία και διεγείρουν τον προβληματισμό.
- Ωθούν τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν.
- Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου για τον αναγνώστη ή τον ακροατή (θεατρικότητα).

- Εστιάζουν την προσοχή, κεντρίζουν το ενδιαφέρον του δέκτη σ' ένα συγκεκριμένο γεγονός – θέμα, γιατί λειτουργούν **εμφαντικά**.
- Προσδίδουν, ορισμένες φορές, ειρωνικό τόνο στον λόγο του συγγραφέα.
- Αίρουν τη μονοτονία που επιφέρει η δεοντολογική διατύπωση, λειτουργούν ως συμπέρασμα και φανερώνουν άμεσα ή έμμεσα τη θέση του συγγραφέα.
- Κάποιες φορές ενδέχεται να υποδηλώνουν την άγνοια, την αμηχανία του συγγραφέα σχετικά με το θέμα. Πιθανόν οι προβληματισμοί που θέτει να είναι ιδιαίτερα σύνθετοι και να μην τυγχάνουν ξεκάθαρης απάντησης.

Ειδικότερα, τα (ρητορικά) ερωτήματα:

- α) Όταν τοποθετούνται στην αρχή του κειμένου:
- Προβληματίζουν τον αναγνώστη, προσελκύουν το ενδιαφέρον και την προσοχή του, κινητοποιούν τη σκέψη του.
 - Εισάγουν κατευθείαν στο θέμα, αν είναι εύστοχα.
 - Δίνουν αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο, καθώς δίνεται η αίσθηση διαλόγου (ερώτηση – απάντηση).
 - Διευκολύνουν τον συγγραφέα να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.
- β) Όταν τοποθετούνται στη μέση του κειμένου:
- Συνδέουν δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή εισάγουν ένα νέο θέμα.
 - Εισάγουν στο θέμα μιας ενότητας.
- γ) Όταν τοποθετούνται στο τέλος του κειμένου:
- Επιτυγχάνουν και καλύτερο αποτέλεσμα, γιατί απασχολούν για περισσότερο χρόνο τον δέκτη, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του δημιουργείται, μιας και τα ερωτήματα αυτά συμπυκνώνουν όλες τις ιδέες του κύριου μέρους.

ΠΗΓΕΣ

- J. A. Cuddon, Λεξικό Θεωρίας της Λογοτεχνίας
- Γ. Βελουδής, Γενική Γλωσσολογία 2008 ΑΠΘ
- Νεοελληνική Γλώσσα Γυμνασίου, ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
- Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα